

Постригач Н. О.

*кандидат біологічних наук, старший науковий співробітник відділу зарубіжних систем педагогічної освіти і освіти дорослих Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України, м. Київ, Україна
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-5433-2938>*

**ТЕНДЕНЦІ РОЗВИТКУ ВИЩОЇ ОСВІТИ ТУРЕЧЧИНИ
У 80-Х РОКАХ ХХ – НА ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТТЯ**

Реструктуризація шкільної та освітньої систем у всьому світі є частиною ідеологічного та політичного наступу неоліберального капіталу. Оскільки він забезпечує високу якість праці, вища освіта найбільше потерпає передусім від цих ідеологічних і політичних атак. З моменту встановлення взаємовідносин між наукою та капіталом вища освіта стала важливим полем битви. Результати досліджень та навчальні програми є сферами інтересів капіталістичного класу. Капітал повинен контролювати й моніторити як навчальні програми, так і функціонування системи вищої освіти. Це робиться безпосередньо або через прихований навчальний план.

На думку П. МакЛарена, прихований навчальний план являє собою вхід до певного стилю життя та готує студентів до вищих та підпорядкованих посад у капіталістичному суспільстві. Неоліберальна політика перетворює освіту / вищу освіту з права на привілей у Туреччині та в багатьох частинах світу. У цьому процесі в освітян відбирають власні мови та самоконцептуалізації, а натомість намагаються зробити ринкову мову та концепції домінуючими. На цьому етапі капіталізму освітні установи, як і всі державні установи, теж намагалися продатися на ринок і функціонувати відповідно до його правил. Проте університети, отже, й вчені несуть лише громадську відповідальність за формування демократичної культури, розвиток та підтримку суспільства. В умовах неоліберальної політики університети швидко відходять від своїх державних обов'язків за допомогою так званих реформ чи законів. Університети несуть основну відповідальність за те, щоб не відкрити шлях капіталізму, а звільнити людей [1, с. 279–280].

Зазначимо, що сьогодні системи вищої освіти країн, які за останні роки стали членами ЄС, і тих, що не підписали Болонський процес, багато в чому стикаються з ще суворішою економічною ситуацією, ніж 15 країн – “старих” членів ЄС. Будь-які зусилля щодо інтеграції вищої освіти в Європейський простір вищої освіти незмінно потребують забезпечення дедалі більшого різноманіття систем з урахуванням культурних норм, економічної політики, організаційних структур та рівня ВВП. А проте, завдяки солідній національній владі у формуванні нормативної бази та структур стимулювання, національні уряди досі формують системи та заклади вищої освіти на власний розсуд. Якщо передбачуване поліпшення результатів діяльності відбудеться, це буде

результатом динаміки структур стимулювання та реакцій залучених суб'єктів. Таким чином, інституційні відповіді, а також реакції студентів, науковців, представників промисловості та інших зацікавлених сторін матимуть вирішальне значення для обсягу та спрямованості реформ вищої освіти, ініційованих урядами чи ЄС, а також для впливу таких реформ. Як наслідок, перш ніж можна буде вдосконалити національну і транснаціональну політику, необхідно краще зрозуміти процес її реалізації та наслідки [2, с. 9].

Оскільки у 2001 р. Туреччина приєдналася до Болонського процесу, то наступними кроками реформування університетської освіти стали розроблення норм і положень про акредитацію та запровадження програми контролю якості освіти у ЗВО країни, створення комісії YODEK [3, с. 14].

Слід зазначити, що до ЗВО Туреччини належать університети, факультети, інститути, вищі освітні школи і прикладні дослідні центри. Згідно із законом “Про вищу освіту” (№ 2547), ректорів університетів призначає президент країни з числа кандидатів, представлених РВО (YÖK), а деканів факультетів – безпосередньо Рада з вищої освіти (YÖK) із середовища професорів, рекомендованих ректорами університетів. Рада з вищої освіти надає університетам такі права і обов'язки:

1. Сенати університетів, університети і пов'язані з ними керівні органи зобов'язані надавати звіт про виконану роботу за 10 місяців до офіційної газети (Resmî gazetesi).

2. Єдиною інстанцією, яка вирішує питання, пов'язані із студентами, є університет. Рада з вищої освіти (YÖK) займається лише питаннями плану вступу до університету, координує плани прийому абітурієнтів в усіх університетах країни.

3. Рада з вищої освіти надає повну свободу університетам у підборі персоналу, прийнятті на роботу викладачів або їх звільненні. У системі YÖK існують університети двох видів: державні та приватні. С. Сапожников зауважує, що процедура вступу до університетів обох видів є однаковою. Абітурієнтам пропонується скласти загальний вступний іспит до університету (ÖSS), після цього на підставі власного вибору та за результатами вступного іспиту вони розподіляються по різних університетах [4, с. 43–44].

У Туреччині налічувалося 54 університети із 396 факультетами, 64 вищі школи, 174 професійні вищі школи та 211 інститутів. На початку XXI ст. загальна кількість університетів зросла до 93-х, у тому числі 68 державних та 25 приватних установ. Провідними тенденціями розвитку університетської освіти цього періоду визначено: уніфікацію системи університетської освіти; розроблення та запровадження системи зовнішньої оцінки якості освіти; технологізацію навчального процесу [3, с. 14; 4, с. 43–44].

Важливим кроком на шляху реформування університетської освіти стає заснування Міжуніверситетською радою в 1974 р. Центру відбору та зарахування студентів, що дало змогу замінити стандартизовані вступні іспити на різні процедури прийому до університетів (зарахування в порядку черги до цілковитого заповнення місць, відповідність вивчених у середній школі предметів навчальній програмі певного факультету, зарахування на основі

середнього балу випускних екзаменів у середній школі тощо). З'ясовано, що відкриття Представництва заочного навчання (YAYKUR), освітньої установи нового типу, ознаменувало започаткування заочного навчання в Туреччині. Водночас до недоліків реформування університетської освіти в цей період можна віднести: відсутність політичної стабільності та єдиного закону про вищу освіту, численні судові позови університетів проти Ради вищої освіти щодо координації діяльності різноманітних ЗВО та ін. [4, с. 13–14].

Отже, до основних тенденцій розвитку університетської освіти цього періоду віднесено: децентралізацію управління; створення індивідуальних освітніх траєкторій у організації навчального процесу; масовізацію доступу до вищої освіти. Охарактеризовано причини радикальної реструктуризації університетської освіти в період вз 1981 р. до початку ХХІ ст. Зокрема, доведено, що черговий військовий переворот 1980 р. призвів до прийняття нового законодавства щодо системи вищої освіти Туреччини (Закон № 2547).

До кардинальних трансформацій у системі університетської освіти віднесено: зміну функціональних обов'язків Ради вищої освіти (планування, координація та керування діяльністю закладів вищої освіти); уніфікацію системи університетської освіти, право відкриття університетів на основі Парламентського акта; надання прав виборності ректорів і деканів університетів; створення Міжуніверситетської ради як дорадчого органу Ради вищої освіти з наукових питань із повноваженнями, достатніми для встановлення вимог, норм та правил щодо докторських програм; уведення посад професора, ад'юнкт-професора та доцента; визначення джерел фінансування університетів (благодійні внески, "відновлюваний фонд", державний бюджет) тощо [3, с. 14].

Таким чином, з'ясовано, що реструктуризація вищої освіти Туреччини також є частиною ідеологічного та політичного наступу неоліберального капіталу, сферами інтересів якого є результати досліджень, контроль і моніторинг навчальних програми та функціонування системи вищої освіти.

Доведено, що основними тенденціями розвитку університетської освіти Туреччини у 80-х роках ХХ ст. є: децентралізація управління, створення індивідуальних освітніх траєкторій у організації навчального процесу, масовізація доступу до вищої освіти. Провідними тенденціями розвитку університетської освіти початку ХХІ ст. визначено: уніфікацію системи університетської освіти, розробку та запровадження системи зовнішньої оцінки якості освіти, технологізацію навчального процесу.

Список використаних джерел

1. *Aslan G.* Neo-liberal Transformation in Turkish Higher Education System: A New Story of a Turning Point: Draft Proposition on the Higher Education Law. URL: <http://www.jceps.com/wp-content/uploads/2014/08/9-JCEPS122-guas-FINAL14-July-2014.pdf>.
2. *Reform of Higher Education in Europe* / ed. by J. Enders, H. F. de Boer and D. F. Westerheijden. Sense Publishers, 2011. 194 p.
3. *Гюль А.* Становлення та розвиток університетської освіти Туреччини у ХІХ – на початку ХХІ століття : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Гюль

Алі; М-во освіти і науки України; Житомирський держ. ун-т ім. Івана Франка. Житомир, 2017. 22 с.

4. Сапожников С. В. Система вищої освіти Турецької Республіки в умовах сьогодення. *Вісник Дніпропетровського університету економіки та права імені Альфреда Нобеля. Сер. : педагогіка і психологія.* 2011. № 1 (1). С. 41–45. URL: <https://pedpsy.duan.edu.ua/images/PDF/2011/1/9.pdf>.